

Μάθημα 18ο

Τό κατ' εἰκόνα Θεοῦ στόν ἄνθρωπο.

Ὁ χριστολογικός προσορισμός τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ τρεῖς τρόποι κοινωνίας καί ἐνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Τά δύο τελευταῖα μαθήματά μας, παιδιά, ἤδη ἀναλύσαμε τό κατ' εἰκόνα στόν ἄνθρωπο, καί εἶδαμε ποιά εἶναι τά χαρακτηριστικά πού συνιστοῦν, πού ἀπαρτίζουν τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συγκεκριμένα, στόν ἄνθρωπο, ὅτι δηλαδή ὁ ἄνθρωπος εἶναι λογικός, ἐπειδή ἐκεῖνος πού τόν δημιούργησε εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός Λόγος, καί οὕτω καθεξῆς.

Αὕτη ὅμως ἡ ἀνάλυση πού κάναμε δείχνει τό κατ' εἰκόνα Θεοῦ στόν ἄνθρωπο κατά ἕναν στατικό τρόπο. Δηλαδή ἀναλύσαμε ἀπλῶς τά χαρακτηριστικά αὐτά· αὐτό ἐννοοῦμε ὅταν λέμε στατικό τρόπο. Ἀλλά τό κατ' εἰκόνα ἔχει καί μία δυναμικότητα, δηλαδή ἔχει μία φορά, μιᾷ κατεύθυνση· καί αὕτη ἡ κατεύθυνση τοῦ κατ' εἰκόνα καθορίζει τόν προσορισμό τοῦ ἀνθρώπου.

Ποιός ἄραγε εἶναι ὁ σκοπός πού εἶμαι πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ; Μήπως τό κατ' εἰκόνα εἶναι γιά μένα ἀπλῶς ἓνα διακοσμητικό στοιχεῖο, καί δέν εἶναι ἕ-

να οὐσιῶδες στοιχεῖο στήν ὑπαρξή μου; Καί ποιό εἶναι αὐτό τό στοιχεῖο; Ποιά εἶναι δηλαδή αὐτή ἡ δυναμικότητα τοῦ κατ' εἰκόνα;

Ὅπως σᾶς εἶπα, παιδιά, δέν εἶναι ἄλλο παρά ὁ προορισμός μου, ἐμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Καί ποιός εἶναι αὐτός ὁ λεγόμενος προορισμός τοῦ ἀνθρώπου;

Αὐτό τό μεγάλο θέμα θά τό βρεῖτε γραμμένο καί ὡς νόημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἀλλιῶς, ἂν θέλετε, καί ὡς ὑπαρξιακό πρόβλημα, πού σίγουρα θά ἔχετε διαβάσει σέ βιβλία, κατά πλησμονήν μάλιστα, σέ ἐφημερίδες, σέ περιοδικά καί λοιπά. Εἶναι τό πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὑπαρξῆ· δηλαδή γιατί ὑπάρχει καί πῶς μπορεῖ νά ὑπάρχει. Αὐτό τό πρόβλημα στόν ἄνθρωπο, τό ὑπαρξιακό, εἶναι τό ὑπ' ἀριθμόν ἓνα πρόβλημά του.

Μάλιστα, ἐπειδή εἶστε μεγάλες κοπέλες καί μορφώνεστε, θά σᾶς πῶ κι αὐτό τό σημεῖο. Ὑπάρχουν τρία ζητήματα, πού ἀναλύθηκαν ἢ μελετήθηκαν ἀπό τήν φιλοσοφία, τά ὁποῖα μάλιστα καθορίζουν καί τρεῖς μεγάλες χρονικές περιόδους.

Τό πρῶτο ζήτημα εἶναι τό λεγόμενο κοσμολογικό ἢ θεολογικό, δηλαδή τί εἶναι ὁ κόσμος. Οἱ προσωκρατικοί φιλόσοφοι, γιά παράδειγμα, ἦταν φιλόσοφοι κοσμολογικοί ἢ θεολογικοί· ἀσχολήθηκαν δηλαδή μέ τό τί εἶναι ὁ κόσμος, ἀπό τί συνίσταται καί ποιός τόν δημιουργεῖ. Ἦταν κοσμολογία-θεολογία, μέ τήν εὐρεία ἔννοια βέβαια θεολογία· ὄχι μέ τήν θρησκευτική, τήν χριστιανική.

Μετά ὅμως, μέ τόν Σωκράτη, ἐγκαινιάζεται μία

καινούργια περίοδος, ή λεγόμενη *άνθρωπολογική*, που μελετοῦσε τό *άνθρωπολογικό* πρόβλημα, δηλαδή τί εἶναι ὁ *άνθρωπος*.

Στό μαντεῖο τῶν Δελφῶν, θά γνωρίζετε, ὑπῆρχε μία ἐπιγραφή πού ἔλεγε «*γνῶθι σαυτόν*», νά γνωρίζεις τόν ἑαυτό σου.¹ Ἐλεγε λοιπόν ὁ Σωκράτης ὅτι εἶναι περιττό νά ἀσχολεῖται κανείς μέ τόν ἔξω κόσμο, ὅταν ἀγνοεῖ τόν ἔσω κόσμο, ὅταν ἀγνοεῖ τόν *άνθρωπο*. Εἶναι δηλαδή ἐκεῖνο πού σήμερα λέμε· *γιατί νά στέλνουμε πυραύλους στό διάστημα νά ἀνακαλύψουμε καινούργιους κόσμους, καί δέν φροντίζουμε νά φτιάξουμε καλύτερη τή ζωή μας ἐπάνω στή γῆ;*

Βέβαια, ὅλα θέλουν τή γνώση τους· ἀλλά ἀπό μιὰ ἀποψη ὁ Σωκράτης ὅπωςδήποτε εἶχε δίκαιο.

Πράγματι, ὁ Σωκράτης στράφηκε στόν *άνθρωπο*, καί ἔτσι δημιουργήθηκε τό λεγόμενο *άνθρωπολογικό ζήτημα* τῆς φιλοσοφίας, νά γνωρίσουμε τόν *άνθρωπο*, ποιός εἶναι, τί δυνατότητες ἔχει καί οὕτω καθ' ἑξῆς.

Καί τό τελευταῖο ζήτημα, τῶν νεότερων χρόνων κυρίως, εἶναι τό λεγόμενο *γνωσιολογικό*, δηλαδή μέ

1. Τό *γνῶθι σαυτόν* ἀποδίδεται στόν Χεῖλωνα τόν Λακεδαιμόνιο (ἄν καί μερικοί τό ἀποδίδουν στόν Πλάτωνα), πού γεννήθηκε τό 600 π.Χ. στή Σπάρτη καί θεωρεῖτο ἕνας ἀπό τούς ἐπτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία τῶν ἐπτά σοφῶν, γενικότερα, ἐκφράζεται μέ ἀποφθέγματα ἢ εἰς βραχέα *ρήματα*. Ὁ Χεῖλων συνέθεσε ἐλεγειακούς στίχους σέ περίπου διακόσια ἔπη, ἀπό τά ὁποῖα ὅμως κανένα δέν διασώθηκε· σώθηκαν ὡστόσο μερικά πολύ σημαντικά καί βαθυστόχαστα γνωμικά του. Ὁ συγκεκριμένος τρόπος φιλοσοφίας χαρακτηρίστηκε ἀπό τόν Πλάτωνα ὡς *βραχυλογία λακωνική*. Μέ τό *γνῶθι σαυτόν* μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἀνακαλύφθηκε καί γεννήθηκε ἡ συνείδηση, ἡ ὁποία ἀπό τότε ἀσχολεῖ καί κυβερνᾷ τόν *άνθρωπο* τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ μας.

ποιόν τρόπο θά προσεγγίσουμε κάτι πού εἶναι ἔξω ἀπό μᾶς, γιά νά ἔχουμε μιά ἀκριβῆ γνώση αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου. Καί λέμε ἀκριβῆ γιατί μεσολαβοῦν οἱ αἰσθήσεις καί ἄλλα πράγματα. Αὐτό τό πρόβλημα ἀπασχόλησε ἰδιαίτερος τήν ἐπιστήμη· καί ἐπειδή αὐτή καλλιεργήθηκε στούς νεότερους χρόνους, γι' αὐτό καί προέκυψε αὐτό τό ζήτημα στή φιλοσοφία.

Ἀλλά, ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, τώρα τελευταῖα ἔχουμε μιά ἐπαναφορά στά ἀνθρωπολογικά θέματα, δηλαδή στά λεγόμενα *ύπαρξιακά*. Προσπαθοῦμε νά γνωρίσουμε τόν ἄνθρωπο, νά δοῦμε γιατί ὑπάρχει, πού πηγαίνει καί ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ὑπάρξεώς του. Ἔχουμε λοιπόν αὐτό τό τεράστιο θέμα, τό *ἀνθρωπολογικό*.

Γι' αὐτό κάνουμε τά μαθήματα αὐτά, παιδιά· γιά νά δώσουμε μιά ἀπάντηση σ' ἐκεῖνα πού κυκλοφοροῦν ἔξω καί νά ξέρουμε τί λέει ἡ Ἁγία Γραφή, τί λέει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στό θέμα *κόσμος – κοσμολογία* – καί στό θέμα *ἄνθρωπος – ἀνθρωπολογία*. Καί ἐπειδή πολλά ἀκούγονται, χρειάζεται νά ἔχουμε μιά σωστή εἰκόνα, ἐφόσον εἴμαστε Χριστιανοί.

Συνεπῶς, τό θέμα τοῦ προσορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, παιδιά, τό νόημα τῆς ὑπάρξεως, τό *γιατί ὑπάρχω*, εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο. Αὐτό βέβαια τό ἐρώτημα κάθε ἄνθρωπος τό θέτει στόν ἑαυτό του. Φυσικά εἶναι ἓνα θέμα στό ὁποῖο δέν ἔχει δοθεῖ ἀπάντηση. Naί, δέν ἔχει δοθεῖ, γιατί ἂν εἶχε δοθεῖ ἀπάντηση δέν θά ἦταν ἓνα σημεῖο ἔρευνας. Αὐτό δείχνει ἀκριβῶς ὅτι δέν ὑπάρχει ἀπάντηση. Βεβαίως ὑπάρχει ἀπάντηση, μόνο πού ἐμεῖς δέν τήν ἔχουμε βρεῖ· δηλαδή δέν τή βρήκαμε μέ τό

μυαλό μας, μέ τή φιλοσοφία· ἔπρεπε νά μᾶς ἀποκαλυφθεῖ. Καί μᾶς ἀποκαλύφθηκε· μᾶς ἀποκαλύφθηκε ἀπό ἐκεῖνον πού μᾶς ἔφτιαξε.

Πῶς νά σᾶς τό πῶ;... Εἶναι σάν νά κάνουμε ἕναν περίπατο στό δάσος, καί νά βροῦμε ἕνα ἀντικείμενο, μιά συσκευή μηχανική. Τήν ἐπεξεργαζόμαστε αὐτήν τή μηχανή, τό ἀντικείμενο, καί ἀναρωτιόμαστε σέ τί νά χρησιμεύει ἄραγε αὐτό τό πράγμα, ἀλλά τελικά δέν μποροῦμε νά βροῦμε σέ τί χρησιμεύει. Φυσικά, ὁ μόνος ἀρμόδιος γιά νά μᾶς τά ἐξηγήσει αὐτά θά ἦταν ἐκεῖνος πού κατασκεύασε αὐτήν τή μηχανή, νά μᾶς πει δηλαδή γιατί ὑπάρχει καί σέ τί χρησιμεύει.

Ἔτσι καί ἐδῶ, παιδιά· μόνο ὁ Θεός μπορεῖ νά μᾶς ἀποκαλύψει γιατί ὑπάρχουμε, γιατί δημιουργηθήκαμε καί ποιός εἶναι ὁ προορισμός μας.

Πολλές φορές, ἀλήθεια, καί μέσα στήν καθημερινότητα τό καταλαβαίνουμε αὐτό. Ἄς ποῦμε ὅτι ἔχουμε ἕνα παγιωμένο πρόγραμμα στή ζωή μας. Σηκωνόμαστε τό πρωί, ὀρισμένη ὥρα, κάνουμε τίς ἴδιες κινήσεις, πᾶμε στό σχολεῖό μας ἢ στή δουλειά μας, γυρίζουμε, τρῶμε, τό ἀπόγευμα μπορεῖ νά ξαναπᾶμε στή δουλειά μας ἢ νά κάνουμε κάτι ἄλλο, καί νά κλείσει ἡ ἡμέρα μας, καί φυσικά νά πᾶμε νά κοιμηθοῦμε. Αὐτό κάποτε μπορεῖ νά γίνεται πολύ ἔντονα, δηλαδή μέ μία πίεση τοῦ χρόνου, καί, μέσα σέ μιά ἀγανακτησή μας, νά ποῦμε: *Βρέ ἀδελφέ, κάθε μέρα ἡ ἴδια ἱεροτελεστία...! Κάθε μέρα κάνω τά ἴδια πράγματα, τίς ἴδιες κινήσεις...! Ὡς πρός τί; γιατί; γιατί τρέχω;...*

Ἄν ἀνεβεῖτε στήν ταράτσα μιᾶς πολυκατοικίας, θά δεῖτε κάτω τούς ἀνθρώπους νά πηγαινοέρχονται

στους δρόμους. Ποῦ πᾶνε ὅλοι αὐτοί; ποῦ τρέχουν; Τρέχουν, τρέχουν, πᾶνε ἀπό ᾠδῶ, πᾶνε ἀπό ᾠκεῖ...! Θά μπορέσει κανείς νά δώσει μιά ἀπάντηση στό ποῦ τρέχουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί; Στήν πραγματικότητα αὐτοί κάνουν μία κυκλική κίνηση. Ποιά εἶναι αὕτη; Φεύγουν ἀπό τό σπίτι τους, πᾶνε στίς δουλειές τους, καί γυρίζουν πάλι στό σπίτι τους. Αὐτό ὅμως εἶναι μία κυκλική κίνηση τῶν ἀνθρώπων μιᾶς πόλεως, καί αὕτη γίνεται κάθε μέρα.

Ἀλλά κι ἐμεῖς, ἂν παρατηρήσουμε τή ζωή μας, θά δοῦμε ὅτι διαγράφουμε κυκλικές κινήσεις, κάνουμε τά ἴδια πράγματα, καί βρισκόμαστε στό ἴδιο σημεῖο. Ἄλλο ἂν ξεγελιόμαστε γιά μιά στιγμή, βάζοντας κάποιες προοπτικές, κάποιους στόχους, ὅπως οἱ σπουδές, καί βάζουμε ἐκεῖ τή δύναμή μας, νά σπουδάσουμε, μετά νά ἀνοίξουμε ἓνα μαγαζί, ἅς ποῦμε, ἢ νά ἀκολουθήσουμε ἓνα ἐπιστημονικό στάδιο καί τά λοιπά. Αὐτά μᾶς ξεγελοῦν γιά μιά στιγμή, ἐνῶ στήν πραγματικότητα πάλι ἡ ζωή μας εἶναι κυκλική.

Καί τότε, ἐπειδή δέν βρίσκουμε νόημα σ' αὐτά ποῦ κάνουμε κάθε μέρα, λέμε: *Καί τί ἔκανα; Γεννήθηκα, ζῶ, καί θά πεθάνω*· δηλαδή θά ξαναγυρίσω ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἦλθα. *Ἀπό τό μηδέν ἀναφάνηκα, φύτρωσα ἀπό τή γῆ, καί τώρα πάλι ἐξαφανίζομαι*. Τά πράγματα μᾶς δίνουν τήν εἰκόνα ὅτι ἔχουμε καί στόν προορισμό μας μία κυκλικότητα.

Ὅπως θά γνωρίζετε, ἡ στωική φιλοσοφία πάνω σ' αὐτό στηρίζεται· ἰσχυρίζεται ὅτι ὄχι μόνο ἡ κτίση, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, δέν εἶναι παρὰ ἓνας κύκλος, τόν ὁποῖο συμπληρώνει, καί τίποτα ἄλλο. Καί ὁ μέν

ἄνθρωπος, ἔστω κι ἄν διαθέτει ἓνα συγκεκριμένο ἐγώ, χάνεται βεβαίως, ἐνῶ ἡ κτίση ἐπανερχεται καί ἐπαναλαμβάνεται. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος ἐκπληρώνει ἓναν κύκλο, ἐνῶ ἡ κτίση πολλούς, καί μάλιστα αἰώνια πολλούς κύκλους, ἀτελεύτητα, ἀφοῦ ποτέ δέν φαντάστηκαν τήν Ἱστορία μέ τέλος.²

Ἡ φιλοσοφία δέν ἀνακάλυψε τέλος στήν Ἱστορία καί τέλος στόν κόσμο. Αὐτό εἶναι στοιχεῖο ἀποκαλύψεως. Ὁ Θεός μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ κόσμος ἔχει τέλος καί ἡ Ἱστορία ἔχει τέλος. Αὐτό ὁ ἄνθρωπος ἀπό μόνος του δέν μπορεῖ νά τό καταλάβει.

Ὁ Σάρτρ,³ ἓνας Γάλλος φιλόσοφος, ὑπαρξιστής,

2. Κατά τούς Στωικούς, ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι τμήμα τῆς παγκόσμιας φύσεως, πού καθοδηγεῖται καί κυβερνᾶται ἀπό τόν συμπαντικό νόμο τῆς λογικῆς. Καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά θέσει τόν ἑαυτό του σέ ἁρμονία μέ τό σύμπαν, τό ὁποῖο, ὡς λογικό καί ἀγαθό, τοῦ μεταφέρει τίς ιδιότητές του. Οἱ θεοί ἐφορεύουν στήν τάξη τοῦ κόσμου καί ἀποτελοῦν πληθύνσεις μιᾶς ἀρχικῆς πολυώνυμης θείας ὄντότητος, ζώου λογικοῦ, τελείου καί νοεροῦ, πού διεισδύει παντοῦ καί παίρνει τά χαρακτηριστικά τοῦ κάθε στοιχείου μέ τό ὁποῖο ἔρχεται σέ ἐπαφή. Νόμος ὅλων τῶν πραγμάτων εἶναι ἡ *εἰμαρμένη*, μία ταυτόχρονα φυσική καί θεϊκή ὀργανωτική δύναμη τοῦ κόσμου, πού ἀποτελεῖ τόν λόγο καί τήν νομοτέλεια τοῦ παντός, δύναμη πού διατηρεῖ καί διατηρεῖται κυβερνώντας καί περιλαμβάνοντας τά ἐνάντια. Τέλος, ὅπως καί στούς Ἐπικουρίους, ἡ πιθανότητα προσωπικῆς ἀθανασίας ἀπορρίπτεται.

3. Ὁ Ζάν-Πὼλ Σάρτρ (Jean-Paul Charles Aymard Sartre, 1905-1980) ἦταν ἓνας ἀπό τούς κύριους ἐκπροσώπους τοῦ ὑπαρξισμοῦ. Ὁ ὑπαρξισμός ἀνήκει στίς φιλοσοφίες τοῦ ἀνθρώπου καί ἀποτελεῖ ἀντίδραση στή φιλοσοφία τῆς λογικῆς καί τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν. Ἀντικείμενό του εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη στήν συγκεκριμένη της πραγματικότητα, δηλαδή στήν ἀδιάκοπη στράτευσή της μέσα στήν κοινωνική ζωή. Γιά τόν Σάρτρ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πρῶτα μία ὑπαρξη ριγμένη στόν κόσμο τελείως παρὰλόγα, στερημένη

ἄθεος ὅμως, ἔλεγε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι παρὰ ἓνα συντριβανάκι, πού ἀναφαίνεται γιά λίγο σέ μία ἡρεμη ἐπιφάνεια λίμνης, καί ξαναπέφτει πάλι κάτω, γιά νά γίνει πάλι μέρος τοῦ νεροῦ τῆς λίμνης. Αὐτός εἶναι ὁ ἀνθρώπινος προορισμός· τίποτε ἄλλο. Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος κλείνει ἓναν μόνο κύκλο· τίποτε ἄλλο.

Μερικοί ὥστόσο πιό αἰσιόδοξοι –δέν εἶναι βέβαια καινούργιο τό φαινόμενο· κυρίως εἶναι στίς ἀνατολικές θρησκείες, ὅπως στόν Βουδδισμό, πού δυστυχῶς ἄρχισε νά ἀφθονεῖ στήν πατρίδα μας– δίνουν μιά ἐλπίδα περισσότερη, λέγοντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν κλείνει μόνο ἓναν κύκλο ἀλλά πολλούς, κλείνει πάρα πολλούς κύκλους, μέ τό φαινόμενο τῆς μετενσαρκώσεως!

Ὅλα αὐτά ὅμως δέν ἱκανοποιοῦν, παιδιά, καί ὑποβαθμίζουν τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Διότι, ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι εἴμαστε μιά τόσο σοφά φτιαγμένη κατασκευή καί ὅτι εἴμαστε ἡ ἴδια ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τότε γιατί κατασκευαστήκαμε; Γιά ἓναν μόνο κύκλο ζωῆς, χωρίς νά ὑπάρχει καί συνέχεια παρακάτω;... Γιά ποιόν λόγο; Γιά νά ζοῦμε μιά ζωή γεμάτη ἀπό μιζέρια;... Γιά μιά ἱστορία γεμάτη ἀπό πολέμους, ἀπό πεῖνες, ἀπό δυστυχίες, ἀπό τρόμους καί φόβους καί πίκρες;... Δέν ἐξηγεῖται τό γιατί ὑπάρχουμε, τό ὅτι αὐτός μπορεῖ νά εἶναι ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεώς μας.

Οὔτε ἀκόμα ἐξηγεῖται, κι ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι κάνουμε

ἀπό κάθε σημασία, ἐγκαταλελειμμένη, καί καταδικασμένη σέ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Τή σημασία, τό νόημα, τήν ὑπόσταση στήν ὑπαρξή του θά τή δώσει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μέ τίς πράξεις του καί μέ τίς ἐλεύθερες ἐπιλογές του. Ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη, σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς, εἶναι μηδέν καί ὁδηγεῖται σέ φαῦλο κύκλο.

κύκλους άέναιους καί ξαναγυρίζουμε στην ύπαρξη, τή μιά φορά σάν άνθρωποι καί τήν άλλη σάν φυτά, τήν άλλη σάν μυρμήγκια καί τήν άλλη σάν χελιδόνια, σάν βάτραχοι καί σάν γάιδαροι... –νά μέ συμπαθάτε, πού παίρνω αυτούς τούς μετασχηματισμούς– μέ τίς άέναιες μετενσαρκώσεις... Έρχόμαστε, φεύγουμε, έρχόμαστε, ξαναφεύγουμε... Ώς πρός τί όλα αυτά;

Γιά νά έχουμε, λένε, βελτίωση!... Καί ύστερα;

Καί όταν μάλιστα αυτή ή ύπαρξή μας μπαίνει σέ μία *νιρβάνα*, δηλαδή σέ μιά κατάσταση παράξενη, σέ μία ευτυχία μέσα σέ μιά άνυπαρξία, ή καλύτερα μέσα σέ ένα μεγάλο *εγώ*, παγκόσμιο *εγώ*, πού τό δικό μας *εγώ* έχει εξαφανιστεί, τί νόημα ύπάρχει;⁴ Ούτε ή ευτυχία ούτε ή δυστυχία έχουν νόημα, εάν δέν ύπάρχει τό *εγώ*, εάν δέν ύπάρχει αυτή ή αυτοσυνείδηση.

Άν, γιά παράδειγμα, είμαι ναρκωμένος καί μου κάνουν έγχείριση, ή ναρκωμένος καί μέ πετσοκόβουν, *εγώ* τί καταλαβαίνω; Τίποτα. Γιατί; Διότι δέν έχω συνείδηση. Ποιά έννοια λοιπόν θά είχαν τελικά όλα αυτά, αν *εγώ* δέν συνειδητοποιώ ή δέν ύπάρχω;

4. Στόν Βουδδισμό, ή *νιρβάνα* –πού άποτελεί τό άποκορύφωμα του *διαλογισμού*– θεωρείται ως μιά άπόλυτη κατάσταση, όπου τό αρχέγονο φώς της Συνειδήσεως μοιάζει νά έχει προέλθει από τό κενό, πέρα από τή διαφοροποίηση του *είναι* καί του *μή είναι*. Ό όρος αυτός χαρακτηρίζει τήν βουδδιστική άπάρνηση κάθε *εγκόσμιας* επιθυμίας, παντός γηίνου, καί τήν εξαφάνιση αυτού του ανθρώπου στό μηδέν, διά της όποίας καί *έπέρχεται* ή *άπολύτρωση* από τά δεινά της ζωής καί του κόσμου (*Νεώτερον Έγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ηλίου*, τόμ. 14ος σελ. 465). Δηλαδή *νιρβάνα* γιά τόν άνθρωπο είναι μιά κατάσταση *έξαλείψεως* του πόνου, λόγω της παύσεως του κύκλου των αναγεννήσεων, ό *έκμηδενισμός* της *άτομικότητος* του *είναι* καί ή ταύτιση μέ τό *όλον*.

Παιδιά, βλέπετε, σᾶς ἀνέφερα ὅλα αὐτά, τὰ ὅποια συναντᾶμε ἔξω μέ τῇ σέσουλα! Γιά νά μήν παρασυρθεῖτε λοιπόν καί νά μήν πέσετε σέ ὑλιστικές ἢ ἀκόμα καί ἰδεαλιστικές θέσεις, πού καμμιά ἀπ' αὐτές βέβαια δέν ἱκανοποιεῖ, ἔρχομαι νά σᾶς μιλήσω τώρα γιά τό ποιός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. Βέβαια, δέν θά τό ποῦμε μέ δυό λόγια μόνο, ἀλλά θά κάνουμε μία ὅσο μπορούμε καλύτερη γιά τό ἐπίπεδό σας ἀνάλυση. Καταλάβετε τό πρόβλημα· τό *γιατί ὑπάρχω*.

Λοιπόν· ὅπως θά ξέρετε, ὁ ἄνθρωπος κατέχει τήν βιολογική κορυφή τῆς δημιουργίας· εἶναι πάνω-πάνω ἀπ' ὅλους τούς ζῶντες ὁργανισμούς· δηλαδή βρίσκεται στήν κορυφή τῆς πυραμίδας τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἐπίσης ἀποτελεῖ καί μία ἐπιτομή αὐτῆς τῆς δημιουργίας· δηλαδή στόν ἄνθρωπο θά συναντήσετε ὅ,τι ἀκριβῶς συναντᾶτε μέσα σ' ὁλόκληρη τή δημιουργία. Γι' αὐτό ὁ ἄνθρωπος, καί ἀπό τούς φιλοσόφους καί ἀπό τούς ἐπιστήμονες, χαρακτηρίστηκε ὡς *μικρόκοσμος*. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία μικρογραφία τοῦ σύμπαντος.⁵

5. Ἡ θεώρηση τοῦ ἀνθρώπου ὡς *ἐν μικρῷ κόσμῳ* ἢ *μικρόκοσμος* εἶναι στωικός ὅρος, καί δέν μπορεῖ νά ἀποδώσει τήν πραγματική του ἀξία καί προοπτική ὡς δημιουργήμα *κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν* τοῦ Δημιουργοῦ του. Ὁ ἅγιος Νικόδημος, ἔχοντας ἐπίγνωση τῆς ἀρχαίας φιλοσοφικῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς *μικροκόσμου*, ἀντιτίθεται σ' αὐτή, γιατί θεωρεῖ πῶς ἔτσι περιορίζεται ἡ ἀξία καί ἡ τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτελεῖ *μέγαν κόσμον ἐντός τοῦ μικροῦ*. «Ὅθεν καθίστησι τοῦτον, ὥσει κόσμον, οὐχὶ μικρὸν ἐντὸς τοῦ μεγάλου, καθὼς εἶπεν ὁ φυσικὸς Δημόκριτος καὶ καθὼς γνωματεύουσιν ἄλλοι φιλόσοφοι· μικρόκοσμον μόνον ἀποκαλοῦντες τὸν ἄνθρωπον, μικροπρεπῶς πάνυ, καὶ μέχρι τοῦ ὀρωμένου τούτου κόσμου περιορίζοντες τὴν ἀξίαν, καὶ τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλὰ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός,

Ἀλλά, ὅπως εἶπαμε καί προηγουμένως, τό ὅτι εἶναι στή κορυφή τῆς βιολογίας, ἀλλά καί ὅλης τῆς δημιουργίας, αὐτό δέν ἐξαντλεῖ τόν προορισμό του, ἀλλά ἀντιθέτως ἀποτελεῖ τό ξεκίνημα, τήν ἀφετηρία, καί ὄχι τό τέλος.

Αὐτά πού λέμε ἐδῶ, παιδιά, δέν εἶναι θεωρητικά· ἔχουν ἄμεση πρακτικότητα. Γι' αὐτό κάνω προσκλητήριο στήν προσοχή σας, γιά νά τά γνωρίζετε αὐτά πολύ καλά. Μοιάζουν θεωρητικά, ἀλλά εἶναι δείκτες τῆς πρακτικῆς ζωῆς.

Πολλοί λοιπόν θεωροῦν ὡς προορισμό τους μία ὑψηλή μόρφωση –γιά τήν ὁποία τόσο τσακίζομαστε στή ζωή μας καί τόσο κοπιᾶζουμε– ἤ ἀκόμα μία βιολογική ἀποκατάσταση, δηλαδή αὐτό τό κοινότατο πού λένε: *Νά παντρευτῶ...* Ὡραῖα, παντρεύτηκες· μετά; *Νά κάνω παιδιά...* Ἔκανες παιδιά· μετά; *Νά κάνω ἐγγόνια...* Ὡραῖα, ἔκανες κι ἐγγόνια· μετά; *Ἔ, μετά θά πεθάνω...* Μά αὐτό ἀφορᾷ στό γένος· δέν ἀφορᾷ τό δικό σου τό πρόσωπο. Τό καταλάβατε αὐτό;

Ἐάν θά παντρευτεῖ κανεῖς καί κάνει παιδιά, αὐτό ἀφορᾷ στό γένος, τό ἀνθρώπινο γένος, νά ἀφήσει ἀπογόνους. Ἀλλά τό ἐρώτημα γιά τό δικό μου πρόσωπο,

ὡς κόσμον τινά μέγαν ἐντὸς τοῦ μικροῦ» (Ἁγ. Νικόδημος Ἁγιορείτης, *Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον*, σ. 39. Βλ. Ἁγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Λόγος ΜΕ', PG 36, 632A: «οἷόν τινα κόσμον ἕτερον, ἐν μικρῷ μέγαν».) Τό ἴδιο λέει καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, πὼς ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μικρόκοσμος, μικρογραφία τοῦ ὕλικου κόσμου, γιατί τό μεγαλεῖο του δέν βρίσκεται στήν ὁμοιότητα πρὸς τόν κτιστὸ κόσμο, «ἀλλ' ἐν τῷ κατ' εἰκόνα γενέσθαι τῆς τοῦ κτίσαντος φύσεως» (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, στὸ Γρηγορίου Νύσσης Ἔργα, ΕΠΕ 5, 24).

ποιός ἦταν ὁ δικός μου προορισμός, δέν ἀπαντήθηκε. Διότι τό ἴδιο ἐρώτημα θά κάνει τό παιδί μου, τό ἐγγόνι μου, καί πάντοτε θά μετατίθεται τό ἐρώτημα, μέ τό νά λέμε ὁ προορισμός μου εἶναι νά κάνω παιδιά, καί τῶν παιδιῶν μου ὁ προορισμός νά κάνουν κι αὐτά παιδιά. Ἐντάξει· ἀλλά, γενικά, γιατί ὑπάρχει ἡ ἀνθρωπότητα; Ὅπως βλέπετε, δέν ἔχουμε ἀπάντηση στό θέμα, ἀλλά μία μετάθεση.

Ἀκόμα, πολλοί νομίζουν ὅτι μία κοινωνική προσφορά τους θά ἐξαντλοῦσε τόν ἀνθρώπινο προορισμό. Τό νά προσφερθοῦν κοινωνικά, τό νά γίνουν καλοί ἐπιστήμονες, καί μάλιστα ἐρευνητές ἐπιστήμονες, γιά νά ἀνακαλύψουν μικρόβια καί νά βοηθήσουν τήν ἀνθρωπότητα, ἀφοῦ βροῦν καί τά κατάλληλα φάρμακα, τό νά βροῦν τί εἶναι ὁ καρκίνος ἅς ποῦμε, γιά νά γλυτώσουν τήν ἀνθρωπότητα, ἤ, ἀκόμα, τό νά εἶναι φιλόφθοι μέσα στό περιβάλλον τους, μεγάλοι εὐεργέτες, πράγμα πού δημιουργεῖ ἀναμφισβήτητα μία ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση στήν ἀνθρώπινη ψυχή, δέν ἀποτελοῦν τόν προορισμό μας.

Τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά δέν καθορίζει τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου· οὔτε ἡ μόρφωση, οὔτε ὁ βιολογικός θά λέγουμε προορισμός, οὔτε ἀκόμα καί ἡ κοινωνική προσφορά.

Αὐτά τά τρία πού σᾶς ἀνέφερα, δυστυχῶς, πάρα πολλοί ἄνθρωποι θεωροῦν ὅτι εἶναι ὁ προορισμός τῆς ζωῆς τους. Ἐχω ἀκούσει πολλούς ἀνθρώπους νά λένε: *Πάντρεψα τά παιδιά μου... μορφώθηκαν ὅλα τά παιδιά μου... ἔχουν καλές θέσεις τά παιδιά μου... Τί ἄλλο θέλω;...*

Τί άλλο θέλεις;... Ἀδελφέ μου, ἀνθρωπέ μου, ἐκπλήρωσες τόν προορισμό σου;

Ναί, αὐτός ἦταν ὁ προορισμός μου. Τί άλλο μπορεῖ νά εἶναι; Καλός ἄνθρωπος ἦμουν, ἔκανα καλά ἔργα στή ζωή μου, βοήθησα κοινωνικά τούς συνανθρώπους μου...

Δέν εἶναι πράγματα πού λέγονται; Εἶναι. Αὐτά ὅμως ἀποτελοῦν τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου; Ὁχι! Τό ὅτι εἶναι μιὰ ἀφετηρία, ναί, ἀλλά δέν ἐκπληρώνουν αὐτά τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Καβάσιλας, ὁ βυζαντινός αὐτός συγγραφέας, λέει: «*Ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν δίψα ἀπείρου δεῖται τινος ὕδατος· ὁ δὲ κόσμος οὗτος πεπερασμένος ἀρκέσαι δὴ πῶς δύναιτ' ἄν;*»⁶. Λέει δηλαδή ὅτι ἡ δίψα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς χρειάζεται κάποιο νερό πού νά μὴν τελειώνει ποτέ, νά εἶναι ἄπειρο. Αὐτός ὅμως ὁ κόσμος, μέ ὅλα τὰ ἀγαθὰ του, εἶναι πεπερασμένος, ἔχει ὅρια· πῶς μπορεῖ νά ἐπαρκέσει;

Θυμίζει ἐκεῖνο πού κάποτε ἐκεῖνος ὁ ἄρχοντας, ὁ νεαρός, πλησίασε τόν Κύριο καί ρώτησε: «*Κύριε, τί νά κάνω γιά νά κερδίσω τήν αἰώνια ζωή;*». Καί ὁ Κύριος τοῦ ἀπάντησε: «*Νά τηρήσεις τίς ἐντολές*». «*Αὐτές τίς τηρῶ ἀπό μικρό παιδί· τί ἄλλο νά κάνω γιά νά κερδίσω τήν αἰώνια ζωή;*»⁷ Κοιτάξτε τί εἶπε: «*τήν αἰώνια ζωή*»!...

Κι ἐμεῖς στίς γιορτές μας εὐχόμεσθε ὁ ἓνας στόν

6. Ἁγ. Νικόλαος Καβάσιλας (ἀγιοκατατάχθηκε στίς 19 Ἰουλίου 1983 καί ἐφορτάζει στίς 20 Ἰουνίου), *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, Λόγος Β' 66, ΕΠΕ Φιλοκαλία 22, 376.

7. *Λουκᾶ* 18, 18-23.

ἄλλο χρόνια πολλά! Στέλνουμε εὐχές στίς γιορτές καί στά γενέθλια... Τί εἶπα; *Γενέθλια!*... Ἐπίτιδες τό εἶπα. Νά κάνω μιά μικρή παρέκβαση ἐδῶ.

Ἀκοῦστε. Γενέθλια οἱ Χριστιανοί δέν γιορτάζουν, γιατί ἀπλούστατα τά γενέθλια εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς φυσικῆς μας γεννήσεως. Τόν Χριστιανό ὅμως δέν τόν ἐνδιαφέρει ἡ ἐπέτειος τῆς φυσικῆς του γεννήσεως, ἀλλά ἡ ἐπέτειος τῆς πνευματικῆς του ἀναγεννήσεως, πού εἶναι ὅταν βαπτίστηκε καί πῆρε τό ὄνομά του.

Βλέπετε, ὅταν γιορτάζουμε ἕναν Ἅγιο, ὅλους τούς Ἁγίους, πότε τούς γιορτάζουμε; ὅταν γεννήθηκαν ἢ ὅταν μαρτύρησαν; Προφανῶς ὅταν μαρτύρησαν, ἢ γενικά ὅταν κοιμήθηκαν, πέθαναν δηλαδή, *τετελειωμένοι*, ὁλοκληρωμένοι. Ἐξαίρεση βεβαίως ἀποτελοῦν ὁ Χριστός, ἡ Θεοτόκος καί ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Μόνο σ' αὐτά τά τρία πρόσωπα γιορτάζουμε καί γενέθλια· ὑπάρχει λόγος· δέν θέλω νά ἐπεκταθῶ πιά πολύ. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ἀναγεννήσεώς μας εἶναι ἡ σημαδιακή, ἡ σπουδαία, ἡ ἐορτάσιμη.

Παιδιά, μή γιορτάζετε γενέθλια. Οἱ εἰδωολάτρες γιόρταζαν τά γενέθλιά τους. Ὁ Ἡρώδης, λέει, εἶχε τά γενέθλιά του, ὅταν χόρεψε ἡ Σαλώμη, καί τά λοιπά καί τά λοιπά.⁸ Εἶχε τά γενέθλιά του· εἶδατε;... Παρακαλῶ, λοιπόν, μήν κάνετε γενέθλια! Τό ξέρω, εἶναι πολύ τῆς μόδας. Ἐμεῖς ὄχι γενέθλια· μόνο ὀνομαστική γιορτή.

Καί πῶς πρέπει νά γιορταστεῖ αὕτη; Θά ἔχετε ἐτοιμαστεῖ καταλλήλως καί θά πᾶτε νά κοινωνήσετε. Τό νά γιορτάζετε καί νά μήν κοινωνήσετε δέν ἔχει ἔννοια.

8. Βλ. *Μάρκ.* 6, 14-29.

Ἐπιτρέπεται νά ἔχω πάρει ἓνα καινούργιο ὄνομα γιά τήν αἰωνιότητα, καί νά μήν κοινωνήσω;...⁹ Μπορεῖτε νά δεχτεῖτε καί ἐπισκέψεις, ἄν τό θέλετε, τό ἀπόγευμα. Ὅχι ὅμως μέ χορούς καί ξεφαντώματα καί ἁμαρτωλά πράγματα· ἀπλῶς νά ἔρθουν νά σᾶς χαιρετίσουν, οἱ συμμαθητρίές σας κι ἄλλοι, σεμνά, χωρίς νά ἔρθουν σέ ἀντίθεση μ' ἐκεῖνο πού κάνατε τό πρωί, πού κοινωνήσατε δηλαδή. Εἶναι πολύ ἀπλό καί αὐτονόητο νομίζω.

Κλείνω τήν παρένθεση καί ἐπανέρχομαι στό θέμα. Στέλνουμε λοιπόν εὐχές, μιά καρτούλα, καί λέμε: *χρόνια πολλά!* Πόσα πολλά χρόνια;... Μερικοί μάλιστα εὐχονται νά τά ἐκατοστήσεις, τέλος πάντων, φυσικό τό ὅριο· μερικοί μάλιστα λένε καί ἐκεῖνο τό οὐτοπιστικό, νά τά χιλιάσεις!

Παιδάκια, νά σᾶς πῶ κάτι; Ἐγώ δέν θά ἤθελα νά μοῦ εὐχηθοῦν οὔτε νά τά ἐκατοστήσω οὔτε νά τά χιλιάσω, ἀλλά νά τά κάνω αἰώνια... Δέν θέλω νά πεθάνω! Γιατί; Διότι δέν πλάστηκα γιά νά πεθάνω· πλάστηκα γιά νά ζήσω στήν αἰωνιότητα· αὐτό μόνο θά μέ ξεδιψάσει.

Καθόμαστε καί φτιάχνουμε ἢ σχεδιάζουμε γιά τή ζωή μας τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, λέμε νά κάνουμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, καί, βέβαια, χωρίς νά μᾶς χτυπάει τήν πόρτα τῆς ψυχῆς μας ἡ ἀπογοήτευση, λέμε: *Ὅλα εἶναι ὥραϊα. Ἀλλά ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ θάνατος.. ἀφοῦ ὑπάρχει τό τέλος...!*

Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν, ὅταν βάζει στόν ἑαυτό του

9. Ἐδῶ ὑπαινίσσεται τό βιβλίο τοῦ Virgil Gheorghiu *Ἐνα ὄνομα γιά τήν Αἰωνιότητα*, πού περιγράφει τήν ἐπιθυμία τοῦ συγγραφέα νά γίνει ἅγιος, νά ἀγιάσει τό ὄνομά του, νά θεωθεῖ.

ένα τέλος –καί εἶναι ἀδυσώπητο αὐτό τό τέλος!– δέν αἰσθάνεται καλά· θέλει νά μήν ὑπάρχει τέλος· θέλει αὐτό πού λέμε *αἰωνιότητα*.

Μήπως ὅμως αὐτός ὁ πόθος γιά τήν αἰωνιότητα εἶναι κάτι ἔμφυτο μέσα στόν ἄνθρωπο; Ἀναμφισβήτητα, γιατί ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδή καί ὁ Θεάνθρωπος, ὁ σαρκωμένος Λόγος, εἶναι στήν αἰωνιότητα· δέν πεθαίνει. Προσέξτε· καί ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι στόν οὐρανό· δέν πεθαίνει· «οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ –μετά τήν Ἀνάσταση– οὐκέτι κυριεύει»¹⁰ λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἀλλά ὁ Χριστός εἶναι τό ἀρχέτυπό μου, δηλαδή εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός Λόγος, καί γι' αὐτό ἐμένα μου ἀνοίγει τόν δρόμο. Ἐπειδή λοιπόν κι ἐγώ θέλω νά ζήσω, ὁ Χριστός μου ἀνοίγει τόν δρόμο γιά νά ζήσω· ὅπως Ἐκεῖνος ζεῖ, ἔτσι κι ἐγώ θέλω νά ζῶ.

Ὁ ἄνθρωπος, παιδιά, δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνα λογικό ζῶο. Πόσες φορές ἔχουμε ἀκούσει αὐτή τήν ἔκφραση!

Προσέξτε, νά διασαφήσω κάτι ἐδῶ. Ὅταν λέμε *ζῶον*, ἐννοοῦμε ἐκεῖνο πού ζεῖ. Βέβαια, ὅταν βρίζουμε κάποιον ἄνθρωπο λέγοντάς τον *ζῶον* –κακῶς φυσικά πού τόν λέμε ἔτσι– τόν ὑποτιμοῦμε. Ἐδῶ τώρα δέν ἐννοοῦμε αὐτό, ἀλλά ἐννοοῦμε αὐτό πού ζεῖ. Ἐξάλλου στό Μεγάλο Ἀπόδειπνο θά δεῖτε ὅτι ἀναφερόμαστε στά ἑξαπτέρυγα Σεραφεῖμ καί τά ἀποκαλοῦμε *ζῶα*¹¹. Ἐπίσης βλέπουμε καί τά λεγόμενα τέσσερα *ζῶα* πού

10. Ρωμ. 6, 9.

11. Ὡρολόγιον τό Μέγα, ἔκδ. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔκδ. γ', 1995, σ. 208: «Ἐξαπτέρυγα ζῶα, τὰ Σεραφεῖμ, ταῖς ἀπαύστοις φωναῖς σε ὑπερυψοῖ».

εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ.¹² Ζῶον λοιπόν εἶναι αὐτό πού ἔχει ζωή, καί δέν ἔχει καμμία σχέση μ' αὐτό πού λέμε *κτῆνος*. Ἄλλο *κτῆνος* καί ἄλλο *ζῶον*. Τό *κτῆνος* εἶναι *ζῶον* γιατί *ζεῖ*· ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης εἶναι *ζῶον* γιατί *ζεῖ*. Ἔτσι, *ζῶον* εἶναι αὐτό πού ἔχει ζωή.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν δέν εἶναι μόνο ἓνα *λογικόν ζῶον*, ἢ, ὅπως ἔλεγε ὁ Ἀριστοτέλης, ἓνα *ζῶον πολιτικόν*,¹³ ἓνα *ζῶο* δηλαδή πού ἀγαπᾷ νά κάνει κοινωνία καί νά δημιουργεῖ πολιτισμό, ἀλλά, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἓνα *ζῶον θεούμενον*!¹⁴ Αὐτό λοιπόν εἶναι ὁ ἄνθρωπος!

Ἀλλά ὅταν λέμε *ζῶον λογικόν*, εἶναι στοιχεῖο τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, κι ἀκόμη ὅταν θά λέγαμε *ζῶον πολιτικόν*, κι αὐτό εἶναι στοιχεῖο τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως λέμε *ζῶον θεούμενον*, *ζῶο* πού θεώνεται, σημαίνει ὅτι αὐτή ἡ εἰκόνα ἔχει ἀπό κατασκευῆς μία κατεύθυνση, ἔχει μία φορὰ, ἓναν προορισμό, γιά τόν ὁποῖο τόσην ὥρα μιλάμε· ποιόν; τό νά ζήσει αὐτή ἡ εἰκόνα μέσα στόν Θεό, ὁ ἄνθρωπος δηλαδή νά θεωθεῖ, νά φθάσει στή θέωσή του. Γι' αὐτό λοιπόν ὁ ἄνθρωπος, πέρα ἀπό τό νά εἶναι ἓνα *ζῶον πολιτικόν* ἢ *λογικόν*, εἶναι ἓνα *ζῶον θεούμενον*.

Ἀλλά, ἐάν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα *ζῶον θεούμενον*,

12. Βλ. Ἀποκ. 4, 6-9. κ.ἀ.

13. «Ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον» (Ἀριστοτέλης, *Πολιτικά*, Α 1253a 1-4). «...διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζῴου μᾶλλον, δῆλον» (Α 1253a, 10-11). «φύσει μὲν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν» (Γ 1278b, 9).

14. Ἁγ. Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος εἰς τὰ Θεοφάνεια*, PG 36, 324B: «ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει, ἀλλὰ ζῶον θεούμενον». Βλ. καὶ *Λόγος εἰς τὸ Πάσχα*, PG 36, 632BC.

αυτό δείχνει ότι είναι ένα θεολογικό ὄν, δηλαδή μία θεολογική ὑπαρξη· γι' αὐτόν τόν λόγο ξεφεύγει ἀπό τή στενή ἐπιστημονική ἔρευνα καί ἀνάλυση.

Ἄν δηλαδή ἡ Ἱατρική πάρει τόν ἄνθρωπο καί τόν ἀναλύσει, μέ αὐτά πού θά μᾶς πεῖ, ἀναμφισβήτητα δέν ἐξαντλεῖται τό φαινόμενο *ἄνθρωπος*. Ἄν τόν ἄνθρωπο τόν ἐρευνήσῃ ἡ Βιολογία ἢ ἡ Φυσική – ἂν καί ὁ ἴδιος ὑπόκειται σέ κάθε εἶδους δυνάμεις καί νόμους, βιολογικούς ἢ φυσικούς, καί συμμετέχει σέ φαινόμενα πού σχετίζονται μέ τόν ἠλεκτρισμό, μέ τήν κίνηση, στή μηχανική, ἢ μέ τή θερμότητα καί τά λοιπά – μέ ὅ,τι θά μᾶς πούν δέν ἐξαντλεῖται τό φαινόμενο *ἄνθρωπος*. Γιατί δέν ἐξαντλεῖται; Διότι, ἀπλούστατα, πολλά στοιχεῖα τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ξεφεύγουν ἀπό τήν ἔρευνα τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι μία φυσική ὑπαρξη, ἀλλά μία θεολογική ὑπαρξη! Κάνουν μεγάλο λάθος ὅλοι ἐκείνοι πού ἐρευνοῦν τόν ἄνθρωπο, καί δέν λαμβάνουν αὐτό ὑπόψη, ὅτι δηλαδή εἶναι μία θεολογική ὑπαρξη. Ξέρετε τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει σχέση μέ τόν Θεό· αὐτό θά πεῖ *θεολογική ὑπαρξη*. Τί εἶδους σχέση ἔχει μέ τόν Θεό; Ἔχει μέσα του προϋποθέσεις νά ἐγγίσει καί νά ζήσει μέσα στόν Θεό. Καί ξέρετε ποιές εἶναι αὐτές οἱ προϋποθέσεις; εἶναι τό *κατ' εἰκόνα*, πού τοῦ φύτεψε ὁ ἴδιος ὁ Θεός, μέ σκοπό νά ὑπάρχει αὐτή ἡ ροπή, ἡ κατεύθυνση πρὸς τόν Θεό. Γι' αὐτό λοιπόν σᾶς εἶπα ὅτι *ἄνθρωπος* σημαίνει *ζῶον θεούμενον*.

Εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατασκευάστηκε μέ βάση ἓνα πρότυπο. Ὅταν λέμε *εἰκόνα*, αὐτό πάντα ἐννοοῦ-

με. Παρακαλῶ, φανταστεῖτε ἕναν ζωγράφο πού ἔχει ὡς μοντέλο του τό πρόσωπο ἑνός ἀνθρώπου –πού θά τό ὀνομάσω *ἀρχέτυπο*– καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἔχει ἕναν μουσαμᾶ, καί ἀρχίζει νά ζωγραφίζει. Βλέπει τό μοντέλο, τό *ἀρχέτυπο*, καί τό φτιάχνει στόν μουσαμᾶ. Ὅταν τελειώσει, τότε βλέπουμε αὐτό πού ζωγραφίστηκε στόν μουσαμᾶ, βλέπουμε καί τό μοντέλο, τό *ἀρχέτυπο*, καί λέμε: *κοίταξε, εἶναι ἴδια!...* Φυσικά μοιάζουν, ἀλλά δέν ταυτίζονται, διότι τό ἕνα εἶναι κάτι ζωντανό, τό ἄλλο ὅμως εἶναι ζωγραφική, εἶναι στόν μουσαμᾶ· αὐτή εἶναι ἡ διαφορά.

Τί σημαίνει *ἀρχέτυπο*; Ὁ ἀρχικός τύπος, αὐτό πού λέμε *μοντέλο*. Θά τό πῶ *ὑπόδειγμα* –γιατί *μοντέλο* δέν εἶναι ἐλληνική λέξη– αὐτό τό ὁποῖο δηλαδή παίρνουμε ὡς *ὑπόδειγμα*. Ἀλλά ἡ λέξη *ἀρχέτυπο* θά μᾶς βοηθήσει πολύ, γιατί εἶναι μιᾶ καθιερωμένη λέξη, καί εἶναι πάρα πολύ σπουδαία.¹⁵

15. Πολλοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας στά ἔργα τους στή Γένεση κατά κόρον χρησιμοποιοῦν τόν ὄρο *ἀρχέτυπον*. Ἐνδεικτικά: Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «*Καθάπερ τινά σφραγίδα τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐνέπηξεν ὁ Δημιουργός τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τοῦτ' ἔστι, τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς, δι' ἧς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον διεπλάττετο κάλλος, ἀπετελεῖτο δὲ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς δυνάμει τοῦ ἐνοικισθέντος αὐτῷ διακρατούμενος Πνεύματος*» (PG 74, 277BCD). Ὁ Θεοδώρητος Κύρου, *Εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας Γραφῆς κατ' ἐκλογὴν*, PG 80, 105B: «*Ὡσπερ γὰρ αὐτὸς τῶν ὄλων ἔχει τὴν δεσποτειάν. Οὕτω δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τῶν ἀλόγων ζώων τὴν ἐξουσίαν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα εὐρεῖν ὡς ἀρχέτυπον μηνύματα. Δημιουργεῖ γὰρ καὶ ὁ ἄνθρωπος, κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοῦ καὶ οἰκίας, καὶ τείχη, καὶ πόλεις, καὶ ναῦς... καὶ ἕτερα μύρια*». Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, *Περὶ κατὰσκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, PG 44, 184B: «*Εἰ γὰρ πλήρωμα μὲν ἀγαθῶν τὸ θεῖον ἐκείνον δὲ τοῦτο εἰκόν· ἄρ' ἐν τῷ πλήρει εἶναι*

Ὡστε λοιπόν ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ σαρκωμένου Θεοῦ, μοιάζει στό ἀρχέτυπό της, καί ἔχει μία ροπή, ἔχει μία κατεύθυνση πρὸς αὐτό. Αὕτη ἡ κατεύθυνση εἶναι ὁ προορισμός τῆς εἰκόνας, δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλά ποίος εἶναι τό ἀρχέτυπο; Θά τό ποῦμε γιά ἄλλη μία φορά: Δέν εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά ὁ Χριστός· ὅχι ἀπλῶς ὁ Θεός, ἀλλά ὁ σαρκωμένος Θεός. Αὐτό εἶναι κεντρική διδασκαλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, δηλαδή εἶναι βιβλική, εἶναι ἀγιογραφική διδασκαλία.

Ἴσως μέ ρωτήσετε: *Μά δέν λέει ἐκεῖ ἡ Παλαιά Διαθήκη* –αὐτό πού διαβάζουμε καί ἀναλύουμε τώρα στή Γένεση– *«καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»;*

Ναί. Ἀλλά, ὅπως σᾶς διάβαζα στό προπερασμένο μας μάθημα καί σᾶς τό εἶχα ἐξηγήσει, ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος λέει ὅτι παλιότερα ὁ ἄνθρωπος λεγόταν ὅτι ἔγινε *κατ' εἰκόνα Θεοῦ* γιατί ἀκόμα δέν εἶχε φανερωθεῖ ὁ σαρκωμένος Λόγος. Ὁ σαρκωμένος Λόγος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, φανερώθηκε μετὰ τόν Ἀδάμ· προηγεῖται ὅμως τοῦ Ἀδάμ *δυνάμει*. Καί δέν ἔγινε ὁ σαρκωμένος Λόγος ἀντιγράφοντας τόν Ἀδάμ, ἀλλά ὁ Θεός ἔκανε τόν Ἀδάμ σύμφωνα μ' ἐκεῖνο πού θά γινόταν ὁ ἴδιος μέ τήν ἐνανθρώπησή Του, ὅπως δηλαδή θά ἦταν ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Τό καταλάβατε;

Εἴμαστε λοιπόν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καί ἐπειδή, ὅπως λέει ἡ Ἀγία Γραφή, ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς

παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἢ εἰκὼν ἔχει τὴν ὁμοίότητα. Οὐκοῦν ἐστὶν ἐν ἡμῖν παντὸς καλοῦ ἰδέα, πᾶσι δὲ ἀρετὴ καὶ σοφία, καὶ πᾶν ὑπὲρ ἐστὶ πρὸς τὸ κρεῖττον νοούμενον».

ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὡς Θεός εἶναι εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, γι' αὐτό καί ἐμεῖς εἴμαστε εἰκόνα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Ἄρα, ἀφοῦ εἴμαστε εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, εἴμαστε εἰκόνα εἰκόνας.¹⁶

Αὐτός λοιπόν εἶναι τὸ ἀρχέτυπό μας.

Ὅμως ἔχει σημασία νά τό ξέρουμε αὐτό;

Ἦχει σημασία, γιατί δέν εἶναι ἀρκετό νά λέμε πώς εἴμαστε *κατ' εἰκόνα Θεοῦ* –πράγμα πού μᾶς δίνει μία ἀπροσμέτρητη ἀξία– γιατί ἀποκόπτουμε αὐτό πού λέμε τόση ὥρα, τόν προορισμό. Ἐάν βροῦμε τὸ ἀρχέτυπό μας, τότε θά ἀξιοποιήσουμε τὸ *κατ' εἰκόνα*, δηλα-

16. Οἱ Πατέρες τονίζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι φυσική εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Εἰκὼν τοῦ Θεοῦ φυσική καί ἀπαράλλακτος εἶναι μόνον ὁ Υἱός. Ἀποδίδοντας ὁ Μ. Βασίλειος τριαδολογική σημασία στόν χαρακτηρισμό τοῦ Υἱοῦ ὡς *εἰκόνας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου* (Βλ. Κολ. 1, 15. Β' Κορ. 4, 4. Ἐβρ. 1, 3) συσχετίζει τήν φυσική εἰκόνα τόσο μέ τὸ πρωτότυπό της, ὅσο καί μέ κάθε ἄλλη εἰκόνα (Κατὰ Εὐνομίου 2, 16, PG 29, 604C-605A: «*Νοεῖν δὲ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, οὐ κατὰ τὰς τεχνητὰς ταύτας ὕστερον ἀπεργασθεῖσαν πρὸς τὸ πρωτότυπον, ἀλλὰ συννυτάρχουσαν καὶ παρυφεισθηκυῖαν τῷ πρωτοτύπῳ ὑποστήσαντι, τῷ εἶναι τὸ ἀρχέτυπον, οὐσαν, οὐκ ἐκτυπωθεῖσαν διὰ μιμήσεως, ὥσπερ ἐν σφραγίδι τινι τῆς ὅλης φύσεως τοῦ Πατρὸς ἐναποσημανθείσης τῷ Υἱῷ*»). Ἐπειδὴ ὁ Λόγος εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, γι' αὐτό καί ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος, ὁ Χριστός, εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς. Ἀλλὰ καί ἀπὸ τήν ἀντίδοση τῶν ιδιωμάτων, καί ὁ σαρκωμένος Λόγος, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καί αὕτη ἡ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς. Δηλαδή καί ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι εἰκόνα τοῦ Πατρὸς ἐξαίτιας τῆς ἐνανθρωπήσεως. Ὁ ἄνθρωπος, βέβαια, λέγεται *εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*· καταχρηστικῶς ὅμως. Κυριολεκτικῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι *κατ' εἰκόνα Θεοῦ* πλασμένος, καί ὄχι *εἰκόνα τοῦ Θεοῦ*. (Ἀπὸ τὸ Ἐμπειρική Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τίς προφορικές παραδόσεις τοῦ π. Ἱ. Ρωμανίδη, τόμ. Β', Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγ. Βλασίου Ἱεροθέου.)

δή θά δώσουμε προορισμό στήν ὑπαρξή μας, θά δώσουμε πορεία.

Ἔτσι, τό ἀρχέτυπο ἀποτελεῖ τό ὄντολογικό περιεχόμενο τοῦ κατ' εἰκόνα· δηλαδή τό ἀρχέτυπό μας, ὁ Χριστός, εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ τί εἴμαστε ἐμεῖς. Γιά νά δοῦμε λοιπόν τί πρέπει νά εἴμαστε ἐμεῖς καί νά τό ἀνακαλύψουμε, πρέπει νά βλέπουμε τό ἀρχέτυπό μας, τόν Ἰησοῦ Χριστό.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει ἢ νά καταξιωθεῖ ἔξω ἀπό τό ἀρχέτυπό του, τόν Ἰησοῦ Χριστό. Ἡ τυχόν αὐτονομία του, δηλαδή τό νά μήν ἔχει ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀρχέτυπό του τόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν ἀφήνει χωρίς προορισμό.

Καί τί θά πεῖ αὐτονομία;

Δέν πιστεύω στόν Χριστό, δέν Τόν δέχομαι· θέλω νά εἶμαι αὐτόνομος, νά μήν ἔχω καμμία ἐξάρτηση ἀπό τόν Χριστό. Αὐτό ἀποτελεῖ καί τό προπατορικό ἁμάρτημα. Αὐτό θέλησαν οἱ πρωτόπλαστοι· τήν αὐτονομία τους. Ὅταν ὁ Διάβολος τούς ὑπέβαλε τή σκέψη νά ζήσουν χωρίς τόν Θεό, νά γίνουν γνῶστες («δοκιμάστε, εἶπε, ἀπό τόν καρπό»¹⁷) νά γίνουν γνῶστες χωρίς τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, νά μήν ἔχουν ἀνάγκη τόν Θεό, αὐτό ἐπέλεξαν.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνεται αὐτόνομος καί δέν ἔχει ὡς ἀρχέτυπό του τόν Ἰησοῦ Χριστό, τότε μένει χωρίς προορισμό! Γι' αὐτό σᾶς εἶπα ἀπό τήν ἀρχή τοῦ μαθήματός μας ὅτι ὁ ἄνθρωπος, μέσα στήν Ἱστορία, μή γνωρίζοντας τόν Χριστό, δέν μπόρεσε νά βρεῖ τόν

17. Βλ. Γέν. 3, 4-5.

πραγματικό του προορισμό· είναι δηλαδή γεγονός αυτό, τό βλέπει κανείς πολύ καθαρά.

Όταν ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἐξαρτημένος ἀπό τόν Χριστό, δηλαδή δέν ἔχει τό ἀρχέτυπό του μπροστά του καί δέν τό βλέπει, τότε, θέλοντας νά δώσει ὅπωςδῆποτε ἓνα νόημα στήν ὑπαρξή του, δημιουργεῖ ὑποκατάστατα προορισμοῦ. Ποιά εἶναι αὐτά τὰ ὑποκατάστατα; *Νά παντρευτῶ, νά σπουδάσω, νά γίνω πλούσιος, νά μέ τιμήσουν, νά προσφέρω στήν κοινωνία ὅ,τι μπορῶ καί μετά νά πεθάνω, καί τελείωσε!* Εἶδατε φτώχεια;...

Πρίν δοῦμε τό περιεχόμενο τῆς θεώσεως, πρέπει νά ποῦμε δυό λόγια γιά τόν τρόπο τῆς θεώσεως, ἔτσι πολύ γρήγορα, στά πολύ λίγα λεπτά πού μᾶς μένουν.

Μέ ποιόν τρόπο θά πλησιάσουμε τόν Θεό; πῶς θά θεωθοῦμε; Αὐτή εἶναι ἡ ἀπορία.

Στόν Θεό, παιδιά, ὑπάρχουν τρεῖς τρόποι κοινωνίας καί ἐνώσεως. Ἐδῶ εἶναι λίγο δύσκολο· προσέξτε το νά σᾶς τό ἐξηγήσω. Εἶναι ὁ *κατ' οὐσίαν* τρόπος, ὁ *καθ' ὑπόστασιν* καί ὁ *κατ' ἐνέργειαν*. Ἐξηγῶ:

Ποίος εἶναι ὁ *κατ' οὐσίαν* τρόπος; Τά τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἐνωμένα *κατ' οὐσίαν*, δηλαδή εἶναι μία οὐσία. Μία οὐσία, τρία πρόσωπα· ἔτσι λέμε. Αὐτός ὁ τρόπος κατέχεται μόνον ἀπό τήν Ἁγία Τριάδα, ἀπό τόν Θεό· δέν ὑπάρχει πουθενά ἄλλοῦ. Ἕνας λοιπόν Θεός, μία οὐσία, τρία πρόσωπα· αὐτό εἶναι ἔνωση *κατ' οὐσίαν*.

Ὁ δεύτερος τρόπος ἐνώσεως εἶναι ὁ *καθ' ὑπόστασιν* –*ὑπόστασις* θά πεῖ πρόσωπο. Ὅταν ὁ Θεός Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος, ἐνώθηκε μέ τήν ἀνθρώπινη φύση, μέ τήν κτιστή δημιουργία, *καθ' ὑπόστασιν*. Ἡ Θεότητα

πῆρε τὴν κτιστὴ δημιουργία στὴ μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει πὼς ὑπάρχουν δύο πρόσωπα, τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου καί τό πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου Ἰησοῦ· ἀλλά οἱ δύο οὐσίες, ἡ θεία καί ἡ ἀνθρώπινη, ἐνώθηκαν σέ ἓνα μόνο πρόσωπο. Γι' αὐτό ὁ Ἰησοῦς Χριστός δέν εἶναι δύο πρόσωπα, τό ἀνθρώπινο καί τό θεῖο, ἀλλά εἶναι ἓνα πρόσωπο· ἓνα, μόνο ἓνα. Αὕτὴ εἶναι ἡ καθ' ὑπόστασιν ἐνωση· ἐνώθηκε δηλαδή ὁ Θεός μέ τὴ δημιουργία Του. Ἐδῶ ὅμως εἶναι τό σκαλοπάτι· πὼς ἐνώνεται ὁ Θεός μέ τὴ δημιουργία Του! Εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα αὐτό.

Καί ὁ τρίτος τρόπος εἶναι ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐνωση. Αὐτό μᾶς ἐνδιαφέρει πάρα πολὺ. Εἶναι ὁ τρόπος πού ἐπικοινωνεῖ ὁ Θεός μέ ὅλη τὴν κτίση, συνεπῶς καί μέ τόν ἄνθρωπο. Δηλαδή, ὅταν λέμε *θέωση*, ἐννοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέχεται αὐτὴ τὴν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ μέ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα. Δηλαδή:

Θυμόσαστε στὴ Μεταμόρφωση πὼς δέχτηκαν οἱ τρεῖς μαθητές τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ; Δέν εἶδαν ἀπλῶς μία δόξα, ἓνα θεῖο φῶς, ἀλλά αὕτὴ ἡ δόξα ἦταν φορέας ὅλης τῆς μακαριότητος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἀπόστολος Πέτρος εἶπε «καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι»¹⁸, εἶναι ὥραϊο γιὰ μᾶς νά μείνουμε ἐδῶ, ἔλεγε αὐτό πού θά ἔλεγε κάποιος πού θά πῆγαινε στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ –διότι ἐκεῖ οἱ μαθητές ἔζησαν ἓνα κομμάτι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ: *Ὡραῖα εἶναι στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ!...*

Ποῦ ἀναφερόταν ὅμως τό ὥραϊα; μόνο στό φῶς; Ἔχουμε καί κτιστό φῶς, πού ἱκανοποιεῖ τὴν ὄρασή

18. *Ματθ.* 17, 4. *Μᾶρκ.* 9, 5. *Λουκᾶ* 9, 33.

μας, τά μάτια μας· ἔχουμε καί τό φῶς τοῦ Θεοῦ, γιατί «ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ»¹⁹, τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ –ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· ὄχι οὐσία– τό ὁποῖο εἶναι φορέας ὅλης τῆς μακαριότητος· τῆς εἰρήνης, τῆς εὐτυχίας, τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, καί λοιπά καί λοιπά καί λοιπά.

Ὡστε, ὅταν θέλουμε νά θεωθοῦμε, ὅταν ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πού εἶναι σ' ἐμᾶς πηγαίνει πρὸς τό πρωτότυπό της, στό ἀρχέτυπό της, τόν Ἰησοῦ Χριστό, καί θεωνόμαστε, τότε δεχόμαστε τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ὅλη αὐτὴ ἡ μακαριότητα. Καί ὅλη αὐτὴ ἡ μακαριότητα, μέ μία λέξη, λέγεται *θέωση*.

Ὡστε λοιπόν αὐτός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου; Ναί, παιδιά, αὐτός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου· ἡ θέωση, τό νά μπεῖ ὁ ἄνθρωπος μέσα στὴ μακαριότητα τοῦ Θεοῦ!

Ἀλλὰ ἐδῶ θά σταματήσουμε γιατί τελείωσε καί ἡ ὥρα, καί πρῶτα ὁ Θεός θά συνεχίσουμε τὴν ἐρχόμενη φορὰ. Μόνο, θά παρακαλέσω, μὴν ἀπογοητεύεστε ἅν εἶναι λιγάκι δύσκολα αὐτά. Δέν πειράζει· ἐδῶ εἶναι ἕνα φροντιστήριο, γιὰ νά ἀνεβεῖτε λίγο πιό ψηλά· εἶναι χρήσιμο.

Κυριακή, 6-3-1983

19. Α' Ἰωάν. 1, 5.